

INFORME D'INCLUSIÓ D'ACCIONS I LÍNIES DE TREBALL A L'ENTORN DEL PATRIMONI I L'OFICI DE LA PEDRA SECA L'AGENDA RURAL DE CATALUNYA

El passat mes de maig, el Govern de Catalunya va aprovar l'Agenda Rural de Catalunya, un document que recull les necessitats i els reptes del món rural i que vol constituir un full de ruta per a la planificació de les polítiques públiques de les properes dècades.

Coordinada per l'Associació d'Iniciatives Rurals de Catalunya (ARCA), l'Associació Catalana de Municipis (ACM), l'Associació de Micropobles de Catalunya i el Consell Assessor de Desenvolupament Sostenible (CADS), ha comptat amb la participació de la societat civil i de les entitats del territori. **Ha considerat un total de 892 propostes, de les quals 277 s'han determinat finalment com a accions prioritàries i 59 com a estratègiques.**

La **gran quantitat de propostes presentades relacionades amb la pedra seca** testimonia, sens dubte, l'interès que desperten aquest patrimoni, ofici i tècnica constructiva a casa nostra, així com la preocupació generalitzada pel seu estat de conservació i la seva evolució. Malgrat algunes propostes han estat descartades, **l'Agenda Rural Catalana inclou, al seu document definitiu, algunes accions prioritàries i estratègiques relacionades directa o indirectament amb la pedra seca.**

Les dues accions estratègiques que hi fan referència directa poden contribuir, certament, a la consolidació del sector ja que, sens dubte, la recuperació i professionalització de l'ofici és una peça clau per al manteniment del patrimoni de pedra seca i el respecte pels elements patrimonials (marges) existents arran de carreteres secundàries és un criteri primordial per aportar valor afegit al paisatge rural i a la visibilització del patrimoni.

Pel que fa a les **accions estratègiques no referides específicament a la pedra seca**, poden ser també significatives ja que es vertebreren a l'entorn de grans eixos que hi poden repercutir positivament: l'augment de la inversió en conservació del patrimoni cultural (directament relacionat amb la professionalització i consolidació de l'ofici), l'impuls de la cultura -i, per tant, del patrimoni- com a eix econòmic de desenvolupament rural i la gestió sistèmica del territori i el paisatge.

Tot i no ser considerades estratègiques, si que **s'han fixat com a prioritàries** la revalorització del patrimoni cultural rural -i, específicament, de les construccions de pedra seca-, l'impuls d'inventaris de camins i del seu manteniment, la recuperació de camins ramaders, la potenciació d'experiències turístiques que posin en valor el patrimoni rural, la recuperació i posada en valor de la cultura popular, i la inclusió de la figura de "paisatge cultural" a la Llei de Patrimoni.

En el cas de les **propostes descartades**, no se n'ha publicat cap document justificatiu, però de l'anàlisi dels diferents documents se'n desprèn que, probablement, en alguns casos es tracta de propostes massa específiques per tractar-se d'una Agenda que aspira a constituir un marc ampli d'actuació, o bé massa intangibles per poder-les convertir en accions concretes. Des del projecte COL·LABORAxPAISATGE ens havíem sumat també a aquest procés participatiu proposant una acció que finalment ha estat descartada: la creació d'una àrea específica, en el marc de la Generalitat, responsable de l'aplicació i coordinació d'una estratègia transversal i de país en relació al patrimoni rural de pedra seca, el seu ofici i la seva tècnica constructiva.

1. ACCIONS I LÍNIES DE TREBALL INCLOSES A L'AGENDA RURAL DE CATALUNYA, RELACIONADES AMB LA PEDRA SECA DE MANERA DIRECTA O INDIRECTA

1.1 ACCIONS ESTRATÈGIQUES

Del total de 59 accions definides com estratègiques a l'Agenda Rural de Catalunya, 2 fan referència directa al patrimoni i ofici de la pedra seca:

Acció 49: Fomentar els Cicles Formatius d'Oficis professionals i afavorir l'accés a les escoles d'oficis i la formació superior al propi territori amb l'objectiu de garantir el relleu generacional i de preveure la necessitat de nous oficis tot fomenant la formació pel retorn dels antics oficis (forn, ferreria, fusteria, **pedra seca**, etc.). Adaptar la formació als contextos rurals d'acord amb una estratègia socioeconòmica d'equilibri territorial.

Acció 364: Mantenir i invertir a la xarxa de carreteres secundàries que condueixen a poblacions o equipaments que queden apartats de la xarxa viària principal o comuniquin nuclis. Garantir la comunicació viària entre pobles i nuclis petits, com a mesura directa per a l'estabilitat demogràfica i per afavorir la implantació de noves activitats econòmiques a la zona. Aquestes inversions i actuacions haurien de respectar els potencials valors històrics i patrimonials que tenen determinades carreteres secundàries (**murs de pedra seca**, fileres d'arbres, etc.), i integrar-se en els paisatges que creuen. En aquest sentit, optimitzar la rendibilitat econòmica, social i ambiental de la xarxa construïda i garantir la coherència de les polítiques de seguretat viària basades en la visió «zero víctimes» i millorar la seva seguretat (p.ex: dobles carrils, accessos fàcils).

A banda de les que fan referència directa al patrimoni i l'ofici de la pedra seca, altres accions estratègiques també poden influir positivament en el desenvolupament d'aquest sector **tot i no referir-s'hi específicament**. En recollim les principals a continuació:

Acció 122: Posar la cultura com a eix econòmic de desenvolupament rural. Que aportï valor transversal. Impulsar programes especialitzats per impulsar el sector cultural.

Acció 546: Desplegar el reglament de la Llei d'espais agraris amb celeritat i anar més enllà del Registre de terres en desús, articulant mecanismes proactius per incentivar econòmicament i tècnicament la posada en funcionament de projectes amb major impacte socioambiental (incentius fiscals, assessorament, pagament per serveis ambientals, finançament, ajudes per l'articulació de la comercialització, ajudes per a la implementació de mesures de gestió per a la conservació de la biodiversitat, etc.). Així, cal contemplar i fomentar altres valors potencials de l'espai agrari (ecològics, socials, culturals, educatius) més enllà del productiu.

Acció 758: Augmentar la inversió en la rehabilitació i conservació del patrimoni cultural, que es considera un element clau per a la sostenibilitat dels actius culturals en tot el territori i l'impacte que poden oferir en termes de generació econòmica.

Acció 845: Impulsar la gestió sistèmica del territori i del paisatge. Fer un treball col·lectiu d'identificació dels valors dels paisatges propis per fonamentar tant el relat propi com el debat al voltant de la gestió.

1.2 ACCIONS PRIORITÀRIES

Pel que fa a les accions de l'Agenda Rural de Catalunya considerades prioritàries però no estratègiques, trobem una **acció dirigida específicament al patrimoni de la pedra seca**, així com **altres accions que hi poden tenir una incidència positiva** tot i no mencionar-lo específicament:

Acció 257: Crear una línia d'ajuts a ens locals per a la redacció de l'inventari de la xarxa de camins i el seu manteniment (públics i privats). Mantenir i adequar la xarxa de camins rurals i ramaders.

Acció 258: Revaloritzar amb més èmfasi el patrimoni cultural del món rural, **en especial la pedra seca i les seves construccions derivades**. Malauradament i, tot i els esforços que s'estan fent per part d'entitats com l'Associació Pedra Seca Arquitectura Tradicional (AP-SAT), particulars i alguns organismes per recuperar aquesta tradició mil·lenària, encara falta molta feina per fer i suport. Fomentar la formació i l'ofici de marger i barracaire.

Acció 366: Recuperar els camins ramaders i prioritzar la ramaderia extensiva transhumant, pel seu potencial econòmic, ecològic i social.

Acció 748: Promoure experiències turístiques que posin en valor el patrimoni rural i natural. Potenciar l'ecoturisme participatiu entre "turistes" i la societat rural.

Acció 759: Recuperar, conservar i difondre de la cultura i saviesa popular i tradicional com patrimoni intangible (patrimoni etnològic, la llengua i cultura local, el coneixement de l'entorn, etc.).

Acció 817: Incloure en la Llei de Patrimoni cultural català (LLEI 9/1993, de 30 de setembre) la figura de paisatge cultural. Incloure criteris lligats al patrimoni cultural a les eines de preservació i ordenació del territori, junt amb els criteris paisatgístics i els ambientals.

---

2. PROPOSTES RELACIONADES AMB LA PEDRA SECA DE MANERA DIRECTA O INDIRECTA, DESCARTADES DE L'AGENDA RURAL DE CATALUNYA

2.1 PROPOSTES DESCARTADES RELACIONADES DIRECTAMENT AMB LA PEDRA SECA

Proposta 260: Establir ajudes pel manteniment de marges de **pedra seca**. Actualment la superfície de construccions de pedra seca resta dels ajuts agrícoles.

Proposta 342: Actualitzar la Llei de patrimoni per incloure la protecció de l'arquitectura rural i agrària (marges i les construccions de **pedra seca**, sèquies, etc.)

Proposta 740: Establir noves estratègies per recuperar i potenciar el patrimoni material i immaterial local (camins, ermites, ponts, parets de **pedra seca** etc.). Reforçar actuacions de valorització del patrimoni i crear productes específics atenent a diversos perfils de viatgers.

2.2 PROPOSTES DESCARTADES RELACIONADES INDIRECTAMENT AMB LA PEDRA SECA

Proposta 170: Generar vincle i sentiment de pertinença al territori i a l'entorn rural. Fomentar l'autoestima rural i l'arrelament de les persones, amb campanyes de promoció i l'orgull de pertànyer al món rural, adreçades a la gent jove. Difondre iniciatives i projectes inspiradors locals. Fomentar accions per l'intercanvi de coneixement intergeneracional al món rural.

Proposta 172: Promocionar el patrimoni orientat a la població local, amb finalitat de promoure la vinculació emocional positiva amb el propi entorn.

Proposta 174: Promocionar un discurs positiu i realista, escoltant els protagonistes del territori. Promoure activitats comunicatives i educatives sobre els atractius de la vida rural. Promoció interna del patrimoni orientada a la població local, amb la finalitat de promoure la vinculació emocional positiva amb el propi entorn. Articular un discurs positiu vers la pagesia i el món rural. Treballar el reclam dels "territoris rurals acollidors".

Proposta 259: Establir programes de formació i acompanyament en la creació i implementació de protocols de gestió i manteniment de les vores de camins i carreteres, marges, bardisses, etc., amb criteris de protecció i manteniment de la fauna i flora silvestres (biodiversitat).

Proposta 746: Desenvolupar un projecte transfronterer per la posada en valor del patrimoni rural, natural i cultural (tangibles i intangibles) per a la seva explotació turística amb els objectius transversals de sostenibilitat i universalitat dissenyats mitjançant processos d'innovació, en particular mitjançant activitats de co-creació amb ciutadans joves del territori.

Proposta 752: Estructurar una xarxa de Centres d'Interpretació rural i eco-museus que donin a conèixer les particularitats de les comarques i que esdevinguin centres dinamitzadors de la cultura i del patrimoni de les diverses zones del món rural. Aquesta xarxa ha de permetre integrar el sector serveis amb el sector primari i oferir llocs de treball.

Proposta 757: Destinar una part de la taxa turística a preservar el paisatge i els actius turístics basats en la natura, en especial als pobles més petits i sense recursos per a mantenir grans territoris.

Proposta 760: Crear Oficines de Gestió patrimonial. Consolidar i crear Arxius Comarcals com a entitat dinamitzadora en gestió del nostre patrimoni en zones rurals. Posar-lo en valor més enllà del seu valor turístic i treballar conceptes lligats a la innovació.

Proposta 761: Desenvolupar elements patrimonials actius en forma de "museus-experiència" on es faci divulgació. Potenciar la figura dels museus comarcals digitals, a mode de bancs de memòria. Establir un programa de recreació d'elements històrics i tradicionals mitjançant la realitat virtual i/o augmentada.

Proposta 763: Facilitar la continuïtat d'entitats i associacions que vetllen pel patrimoni cultural. La participació en associacions culturals i centres d'estudis afavoreixen l'arrelament al territori.

Proposta 764: Potenciar els Inventaris de Patrimoni. Aquests inventaris s'haurien d'estendre fins a cobrir tots els elements patrimonials, considerat el concepte en un sentit ampli. (Per exemple: Inventari de Patrimoni Industrial de Catalunya, Inventari de Patrimoni Etnològic de Catalunya, Inventari de Patrimoni Cultural Immaterial de les Terres de l'Ebre, etc.).

Proposta 765: A partir dels inventaris patrimonials, establir Plans de Recerca Comarcals degudament calendaritzats per donar cobertura a tots els elements inventariats. Els plans de recerca haurien de finançar projectes de recerca concrets en funció de criteris de prioritització, amb suports a centres d'estudis i entitats, per tal d'analitzar i aprofundir en el passat, el patrimoni etnològic, la cultura material i immaterial, des del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Enllaç al **procés de redacció de l'Agenda Rural de Catalunya:**

<https://www.desenvolupamentrural.cat/agenda-rural-catalunya/>

Enllaç als **documents definitius de l'Agenda Rural de Catalunya:**

<https://agricultura.gencat.cat/ca/ambits/desenvolupament-rural/agenda-rural/>

Maite Oliva Alsina

Coordinadora de COL·LABORAXPAISATGE

www.collaboraxpaisatge.cat

paisatge@adrinoc.cat

Amb el finançament de:

Amb la col·laboració de: